

Лариса Плагаш, асистент кафедри загальної та соціальної педагогіки
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ОМЕЛЯНА ПОПОВИЧА

На основі архівних та літературних джерел, автор статті розкриває життєвий шлях видатного діяча Буковини кінця XIX – початку XX століття Омеляна Поповича, його участь в соціально-політичному житті краю.

Постановка проблеми. З часу проголошення незалежності й державності України спостерігається збільшення інтересу дослідників до історико-педагогічної проблематики. Пояснюється це розкріпаченням педагогічної свідомості науковців, відкриттям можливості об'єктивного незаангажованого висвітлення подій і фактів, особливо тих, які не могли стати предметом дослідження у радянські часи або розглядалися тенденційно [8, 17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Одним з провідних напрямів історико-педагогічних досліджень в Україні є персоналія. Увага дослідників кін. XIX – поч. XX ст. присвячена педагогам, які вперше вводяться до історико-педагогічного дискурсу (Г. Вашенко, Б. Грінченко, М. Драгоманов, Я. Мамонтов, В. Науменко, І. Огієнко, С. Русова, С. Черкасенко та ін.). Серед великої когорти західноукраїнських педагогів, які присвятили своє життя розвитку національної педагогічної думки, рідномовної освіти (А. Волошин, Ю. Дзерович, О. Іванчук, І. Петрів, С. Смаль-Стоцький та ін.) особливе місце належить Омеляну Поповичу.

Аналіз історико-педагогічної літератури показав, що значна кількість праць науковців минулого і сучасності присвячена загальним аспектам соціально-політичного життя краю II пол. XIX – поч. XX ст. (Т. Бриндзан, М. Гарас, А. Жуковський, Д. Квітковський, М. Кордуба, С. Смаль-Стоцький та ін.); історії освіти та педагогічної думки (Л. Байк, Б. Мпоров, А. Вихруш, М. Грищенко, Л. Вовк, Т. Завгородня, М. Євтух, В. Кравець, В. Майборода, Ф. Науменко, Н. Нічкало, Б. Ступарик, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко та ін.).

Різні аспекти соціально-економічного та політичного життя Буковини досліджуваного нами періоду знайшли своє відображення в працях Т. Галіпа, І. Герасимовича, О. Духновича, І. Карбулицького, Л. Когут, М. Кордуби, В. Косташука, О. Поповича, В. Сімовича, С. Смаль-Стоцького, Ю. Федьковича та ін. і досліджуються науковцями

сучасності – Н. Бежан, О. Добржанським, С. Далавурак, Л. Кобилянською, І. Ковальчук, О. Масан, Я. Мельничук, О. Пенішкевич, І. Петрюк, Г. Скорейко, Б. Ступарик, Т. Шоліною, Д. Щербиною, С. Ципко та іншими дослідниками [7, 192 – 193].

Основні аспекти розвитку національно-культурного руху на Буковині відображені в роботах В. Ботушанського, А. Горука, К. Демочка, О. Добржанського, А. Кушніренка, Т. Марусик, Я. Мельничук, С. Струтинського тощо.

Мало дослідженим напрямом є висвітлення педагогічних поглядів та громадсько-просвітницької діяльності видатних діячів освіти Буковини. На сьогодні існує монографія О. Пенішкевич “Розвиток українського шкільництва на Буковині (XVIII – початок XX століття)”, в якій автор присвячує окремий розділ педагогічній спадщині визначних педагогів краю (І. Герасимовича, І. Карбулицького, О. Поповича, В. Сімовича, С. Смаль-Стоцького, Ю. Федьковича). Окремі аспекти життєдіяльності видатного педагога розкриваються також у публікаціях Н. Бежан, Л. Кобилянської, Я. Мельничук, Ю. Мостіпака, О. Пенішкевич, Л. Платаш, Т. Шоліної.

На жаль, немає жодного комплексного дослідження, присвяченого висвітленню особистості Омеляна Поповича – його життєдіяльності та творчій спадщині.

Наприкінці XIX – початку XX століття ім'я цієї авторитетної і поважної людини Омеляна Поповича (1856 – 1930) було широко відомим в освітніх колах як на Буковині, так і за її межами. Його “мурашкова” працьовитість та завзятість позитивно позначилася на будь-якій справі, за яку брався учитель-практик, а згодом – крайовий шкільний інспектор Буковини та крайовий інспектор учительських семінарій і народних шкіл “Рідної Школи” у Львові, член Буковинської Крайової Шкільної Ради, перший директор іспитової комісії для народних і виділових шкіл.

Своїм працелюбством, оптимізмом, відданістю суспільним ідеям та наполегливістю Омелян Попович прагнув максимально сприяти розширенню та зміцненню національних позицій корінних українців краю. Як довголітній посол до Буковинського сейму, член Крайового виділу, редактор і співробітник багатьох українських часописів і видавництв у Чернівцях, а у часи існування Західноукраїнської Народної Республіки – віце-президент Української Національної Ради, він разом з передовими діячами української інтелігенції багато зробив для розвитку освіти й культури краю, для забезпечення політичних, соціальних та економічних прав автохтонів Буковини.

Народився Омелян Попович 18 серпня 1856 р. у буковинському містечку Дорна-Ватра (Ватра Дорней) Кимполунзького повіту (тепер Румунія) у родині православного священика.

Батько, Олександр Попович (1832 – 1870) ввійшов в історію краю як талановитий письменник, автор багатьох етнографічних спостережень-знахідок з життя українців краю та активний громадський діяч, автор поезій, новел, романів німецькою мовою [4, 2266].

Після висвячення у 1855 р. випускник університету одержав посаду в румунському селі Дорні (де народився Омелян), потім о. Олександра переводять у Сторонець-Путилів Вижицького повіту, а вже звідти (через рік) у с. Сергії, Берегомет над Серетом (1866 р.) та с. Мусорівку Заставнівського району (1887 р.). Скрізь, де б він не був, парафіяни поважали його за людяність, справедливість, скромність, доброту та співчуття, бо ніколи не займався здирництвом, а брав те, що самі давали. На 39 році життя помер батько, залишивши дружину, малого Омеляна, його сестер Юліету та Аглаю (померла невдовзі після батька) у великій нужді. Шкільні товариші Олександра Поповича згадували, що він був “визначним учеником і добрим бесідником”, за що його всі поважали [6, 8].

До 8 років малий Омелян виховувався і формувалася під впливом матері і бабусі, що зуміли прищепити йому любов до національних традицій, пісень і казок.

Мати, Вікторія фон Байер, була доброю, щирою порадицею, освіченою жінкою, тому навчила дітей українських народних пісень [6, 126 – 127].

Бабуся по матері – Марія Дияконович з роду Ганицьких – сестра матері Юрія Федьковича [2, 3]. Отже, по материній лінії простежується родовий зв’язок Омеляна Поповича з родиною Юрія Федьковича.

Дитячі роки Омеляна пройшли на Путильщині,

в селі Сергії. Спочатку навчався Омелян в Сторонці-Путилові, де закінчив лише 2 класи початкової школи (1864 – 1865 рр.), в якій вчителював Іван Крилатий – на той час випускник православної “препаранди” та національно байдужий українець, котрий особливо не переймався вихованням учнів, яких було небагато [6, 10].

Розуміючи, що жорстоке ставлення та немилосердні знущання вчителя Кисановича до своїх учнів, могло надломити дитячу душу Омеляна, батько повіз сина до Чернівецької православної школи (т. з. *Musterhauptschule* “взірцевої головної школи”) складати вступний іспит до третього класу, куди сам Омелян не мав бажання йти. Тут він з 9-річного віку студіював шкільну науку у 3 – 4 класах протягом 1864 – 1866 рр., в яких панував дух румунізації та онімечування [3, 3]. У своїх спогадах О. Попович називає її “фабрикою румунізації”, до якої румунізаторська православна консисторія не допускала жодного вчителя-українця [6, 10].

Уже в дев’ятирічному віці у Омеляна простежується зріле сприйняття надмірно пихатого та зневажливого ставлення учителів-румунів до учнів-українців, у чому яскраво простежувалося порушення національних інтересів, що ще більше укріпило його волю, свідомість, національну приналежність до українців та стійкість поглядів.

Так малий Омелян розпочав свій шлях в освіту. Після закінчення народної школи в Чернівцях освітянська стежка Омеляна пролягла у місцеву німецьку гімназію, де навчали з 1866 р. до 1874 р. “німці з чех та інших західних країв Австрії” [6, 9].

У 6 класі під впливом свого товариша Апостола Думича та учителя української мови народовця доктора Кліма Гнаткевича гімназист Омелян Попович сам записався на вивчення української мови, в чому щирі підтримку отримав від матері.

З 1867 р. Омелян жив у бабки Марти та діда Льва (по батькові), про яких він згадує з глибокою ніжністю. Саме у них він зблизився з “учнями-русинами”, що були родом з Волоки над Черемошем [1, 6].

Наприкінці 60-х рр. XIX ст. достатньо зміцніла та свідомо налаштована українська інтелігенція Буковини бере участь у створенні різноманітних товариств, громадських організацій і добродійних, хорових, музичних й просвітніх об’єднань, які ставали важливими чинниками суспільного життя.

У цей час О. Попович все більше схиляється до народовців, що своєю завзятою працею по

“освідомленню народних мас” захопили молоду, енергійну людину. Великий вплив на формування його особистості мали твори Т. Шевченка, Ю. Федьковича, Марка Вовчка та інших письменників, які перечитував він у цей час із завзяттям “наверненого Савла” [5, 1 – 3].

Товариство “Согласіє” разом з іншим учнівським товариством “Братнім Союзом” та “Руська Бесіда”, з якими він підтримував контакти, за твердженням Омеляна Поповича, чимало робили у справі пробудження у молоді національної свідомості. Для цього був створений учнівський аматорський театр, який очолив Омелян Попович [9, 153].

У 1870 р. через нужденне становище родини (по смерті батька) Омелян покинув гімназію, недовчившись два роки. Вже пізніше не раз згадають йому високоповажні посадовці-румун та волохи того “неперейденого осялячого мосту” (“не склав матури”). Однак наполеглива, невтомна праця та віра в краще майбутнє свого народу додавали сил та натхнення у подальшому житті.

У 1873 р. він склав іспити і вступив на другий рік навчання учительської семінарії, де провчився до 1877 р. і успішно її закінчив.

На четвертому році навчання в учительській семінарії (1877 р.) О. Попович був обраний головою “Согласія” (1877 – 1878 рр.), діяльність якого була спрямована на пробудження у буковинської молоді національних почуттів та свідомості. З цією метою було створено учнівський аматорський театр під егідою Омеляна Поповича. Водночас О. Попович виконував обов’язки керівника іншого театрального гуртка при народовецькому товаристві “Братній Союз”. Актори-аматори постійно влаштовували музично-культурні вечори, ставили театральні вистави (“Покійний Опанас”, “Знімчений Юрко”, “Галя” та ін.) [3, 3].

Навчаючись у семінарії та керуючи студентськими об’єднаннями, Омелян Попович паралельно серйозно займався самоосвітою, удосконалюючи свої знання з української мови та літератури. У цей час він починає писати вірші і разом із директором семінарії видає збірку “Слово до народу”, де були видрукувані його патріотичні вірші та педагогічні статті.

Одразу ж після закінчення семінарії (1877 р.) він приступив до педагогічної діяльності, якій не зраджував до кінця життя [2, 3]. Спочатку як учитель-помічник, а згодом і як учитель, Омелян Попович розпочав у 1877 р. у 4-класній хлопчачій народній школі Чернівців, де одночасно був класним керівником 1-го класу і викладав

німецьку мову, рахунки, гімнастику, спів, письмо, а в 2-му класі – рисунки, спів, гімнастику, українську і румунську мови.

Він пише низку самостійних досліджень та здійснює переклади фахових статей німецькою мовою: “Die hausliche Erziehung der Kinder zur Sittlichkeit” (1875 р.) та ін. [1, 6].

У 1881 р. Омелян Попович був переведений на посаду дійсного вчителя при новоствореній школі [на вулиці Турецькій], через 3 місяці (у 25 років) – призначений управителем нової міської Садгірської школи [на вулиці Водній], а з 1883 р. – учителем, а згодом й управителем в Монастирську, де пропрацював до 1891 р. [2, 3].

Не покидає О. Попович і громадської діяльності: працюючи учителем, у 1877 р. вступає до товариства “Руська Бесіда”, а вже через рік на загальних зборах (1878 р.) його обрано до виділу товариства. Спочатку виконував обов’язки секретаря, а згодом і голови товариства, яке освітянські та шкільні справи висувало на чільне місце [1, 6].

Ще через рік, у 1879 р. О. Попович переймає редакцію календарів цього товариства, і над цим працює приблизно 40 років [1, 6]. Завдяки працьовитості й енергійній вдачі О. Поповича, започатковано часопис “Издания Русской Беседы”, в першій книзі якого була надрукована стаття й вірші Сидора Воробкевича, Лева Кириловича та Омеляна Поповича, але невдовзі через москвофілів видавництво було закрито.

Разом з тим молодий учитель складає на “відмінно” другий [практичний] кваліфікаційний іспит (1879 р.) і отримує кваліфікацію вчителя народних шкіл з німецькою та українською викладавими мовами. Одночасно Омелян Попович допомагає своєму учителю рідної мови і стилістики Чернівецької державної учительської семінарії, редактору “Bukowinauer pädagogische Blätter” (“Буковинські педагогічні листки”) Іванові Глібовицькому у редагуванні видання, на сторінках якого друкувалися україномовні статті.

У двадцятивосьмирічному віці О. Попович уклав “Буквар”, написаний етимологічним правописом та виданий у Відні, який Крайова Шкільна Рада визнала з-поміж трьох, представлених на конкурс рукописів, найкращим та запровадила в народних школах цього ж року [1, 6].

У цей час в краї точилась боротьба за впровадження фонетичного правопису та україномовного навчального підручника. Спільно зі С. Смаль-Стоцьким, Ф. Гартнером та ін. народовцями, О. Попович стає на захист фонетичного правопису і пише низку статей: “Про

руську мову і правопис" (1891), "Преважна справа" (1892); "Новий буквар" (1892), "Як учити після нового букваря фонетичного" (1892), "Дещо з практики учительської" (1892), "Із школи для школи" (1892).

Як секретар, а згодом і голова "Руської бесіди", О. Попович розгорнув різнобічну громадсько-культурну діяльність, спрямовану на те, щоб зробити товариство справжнім осередком національного життя українців Буковини. Окрім цього, Омелян Попович багато уваги приділяв редакційно-видавничій справі, яка здійснювалася як у межах видавничої програми товариства "Руська Бесіда", так і поза нею. Майже 40 років (з невеликими перервами), починаючи з 1879 року, він редагував "Буковинський православний календар" [щорічне видання "Руської Бесіди"], який містив знанний історико-культурологічний та літературно-мистецький матеріал.

1885 р. О. Попович ініціював і редагував до 1894 р. друге важливе видання "Руської Бесіди" – "Бібліотеку для молоді, міщан і селян", яка з 1894 р. виходила під назвою "Ластівка" [протягом 1884 – 1885 рр. активно трудиться як головний редактор], календарів "Руської Бесіди" (1885 – 1918 рр.) [4, 2266]. Він був одним з головних працівників редакції [співредактор і редактор] (до 1892 р.) визнаної широко популярної не лише в краї, а й за його межами, української газети "Буковина" з часу її заснування (1885 р.) Юрієм Федьковичем. Його зусиллями виходить і "Альманах з нагоди 10-річчя діяльності "Союзу".

У всіх згаданих та інших періодичних виданнях Омелян Попович активно виступав і як письменник (поет, прозаїк, публіцист, перекладач, автор численних оригінальних та перекладних (співзвучних, тзв. переспівних) творів (наприклад, О. Поповича "Громадський вихованець" (1894) та повість галицького письменника II пол. XIX ст. Ф. Заревича "Хлопська дитина" (1862 р.).

У 1875 р. він започаткував свою літературну діяльність, надрукувавши у педагогічному часописі "Vukowinauer pädagogische Blätter" вірші "Буковина", "Мати до сина", "Сравненіє", "К рускому дитяти" та ін.); дописує до "Родимого листка", "Лопати" (1876 – 1877 рр.), у першій половині 80-х років – до "Рідної Хати", "Ластівки" (Львів) [7, 6]. О. Попович вміщував статті й художні твори з проблем виховання ("Злий приклад", "Істинна мати"). Крім того, він висвітлював діяльність видатних політиків, освітніх і громадських діячів, зокрема І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненки, С. Смоль-Стоцького, Є. Пігуляка, В. Чайченка, Г. Онишкевича, В. Шкрібляка та інших.

У педагогічному часописі "Каменярі" О. Попович вміщує власні переклади творів свого батька Олександра Поповича ("Чорне озеро" (1883), "Цецин" (1885), "Дівця з банком" (1886). Омелян Попович є автором низки оповідань ("Громада", "Мужик і смерть", "Медвідь" тощо), перекладів, написав для молоді цілий ряд художніх книжок ("Хлопці-садівники", "25 повісток", "Із життя Цісаря Франца"), видає книги для дорослих ("Чума горілчана", "Розмови лікаря Розумовича з красномеськими людьми" та ін.).

Як поет, О. Попович часто декларував любов до Буковини, України загалом ("Рідний край", "Русе-мати"), до батьківської оселі ("Рідна хата"), до рідного слова ("До руської мови"), закликав співвітчизників до національного самоусвідомлення ("Живем, живем..."), до активної праці в ім'я свого добробуту, кращого майбутнього ("До праці"), до навчання, освіти, громадсько-корисної діяльності ("Поле і школа", "Минули дні свободи...").

Крім цього, він сам редагує, дописує в інші видання; видає нові підручники і переробляє вже існуючі. Він є співавтором ряду підручників та книг: "Слово до народа" (1877), "Видання "Руської Бесіди" (1879), "Русская языкоучебная книжка для нижней степени австрийско-русских народных школ" (1882).

Громадська діяльність Омеляна Поповича пов'язана зі створенням товариств "Жіноча Громада", "Vereen der Lehrer und Lehrerinnen" ("Об'єднання вчителів і учительок") під головуванням Д. Ісopesкула, "Руська школа" (був секретарем і головою, причетний до реорганізації ряду товариств краю. З товаришами-учителями він заснував та був членом виділу "Народного Дому", керував роботою "Товариства української православної шляхти", був членом правління "Руської Каси", плідно працював у товаристві "Культурна Рада", яке турбувалося про українські школи в еміграції. Шануючи велику і почесну працю Омеляна Поповича, більшість із них іменували його почесним членом ("Запороже", "Товариство української православної шляхти" та ін.).

У 90-х рр. XIX ст. О. Попович значно активізував свою педагогічну діяльність. Після шістнадцятирічної учительської роботи, у 1891 р. надучителя народної народної школи та головного учителя учительської семінарії в Чернівцях Омеляна Поповича іменовано шкільним інспектором на повіт Серетський, а 1894 р. рішенням засідання Крайової Шкільної Ради переведено на Кіцманський [6, 47].

З 1906 р. Омелян Попович виконував обов'язки крайового інспектора народних шкіл та семінарій. На цій посаді О. Попович наполегливо працює:

він ретельно обстежує стан шкіл, кваліфікованість та рівень фахової підготовки вчителів, виявляє недоліки і намагається якнайкраще посприяти їх виправленню [1, 6]. До його повноважень входила: інспекція всіх руських шкіл краю, “стан якого виявлявся ... на Буковині... дуже сумно” [6, 45].

За його сприяння на засіданні Крайової Шкільної Ради від 13.12.1908 р. прийнято рішення про додаткову оплату вчителям, які організовували і працювали на курсах “анальфabetів” (неграмотних – Л.П.), – заняттях, на яких вчилися читати, писати й рахувати дорослі і діти 10 – 15 років, які з різних причин не відвідували школу. З 1896 р. він розпочав працювати викладачем Чернівецької учительської семінарії, незалишаючи виконання обов’язків референта Крайової Шкільної Ради.

Освітньо-організаційну діяльність у 90-х рр. XIX – поч. XX ст. О. Попович успішно поєднував з науково-методичною – з написанням різних посібників, підручників для народних і середніх шкіл – уже одноосібних.

1895 року вийшла окрема “Читанка для шкіл народних” ч. II (для 3 і 4 року навчання), укладена О. Поповичем. Наступного року (1896 р.) видані “Читанка для шкіл народних”, ч. III (для 5 і 6 року навчання) та окрема “Граматика для шкіл народних” ч. I (для 3 і 4 року навчання) (1893 – 1894), а 1897 р. – II частина граматики для 5 і 6 року навчання. Взагалі, майже всі читанки і граматики, якими користувались в тодішніх українських школах, були підготовлені О. Поповичем.

Серію підручників з навчання грамоти розпочала 1902 р. “Читанка для середніх шкіл” ч. I. “I поповнили – “Читанка для шкіл народних для не-Русинів” (1903), “Читанка для народних шкіл”. Ч. III (1907), “Читанка і граматики для шкіл народних” (для 5 і 6 року навчання) (1910), “Читанка і граматики для шкіл народних” (1 і 2 року навчання) (1912), “Читанка і граматики для шкіл народних” (3 і 4 року навчання) (1913), “Читанка для шкіл народних” (3 і 4 рік навчання) (1915), “Читанка і граматики для шкіл народних” (1915). Його авторству належить рід підручників з рахунків, української мови та німецької мов [4, 2266]. Це далеко неповний перелік оригінальних і перекладених підручників, що були написані О. Поповичем.

У період 90-х років О. Попович плідно працює в науково-методичному напрямку. Про це свідчать статті: “Дитину ховати, то камінь глодати” (1886), “Дещо про виховання” (1891) та ін., де розроблені основні положення теорії навчання та виховання. На особливу увагу заслуговують його методичні посібники:

“Методика науки в школі народній”, ч. 1 (Наука читання і писання) (1899) та “Наука читання і граматики (в 2-ім році шкільнім). Методичний порадики на підставі “Читанки і граматики для шкіл народних”, ч.2 (1894).

Вийшовши на пенсію, О. Попович і далі не стояв осторонь громадсько-культурного життя буковинського краю: з 1911 р. виконував обов’язки посла буковинського сейму, з 1912 – члена буковинського Крайового Виділу, беручи водночас участь у роботі Крайової Шкільної Ради.

У 1915 р., після тимчасового звільнення Буковини від російських військ, Попович повернувся з родиною до Чернівців, але дома бував рідко, жив переважно у Дорні-Ватрі, де розміщався тоді буковинський Крайовий Виділ.

З початком Першої світової війни (перед другою румунською окупацією Буковини) влітку 1916 р. педагог разом з сім’єю (два сини – Ілько й Остап – воювали) виїхав до Колошвару (Угорщина), згодом разом з буковинським Крайовим Виділом – до Праги (Відень), де пробув 14 місяців, взяв участь у створенні і роботі Комітету допомоги українським біженцям, активно працював в “Українській культурній раді”, яка займалася переважно організацією українського шкільництва в еміграції, відновив видання газети “Буковина” та “Буковинського православного календаря”. Згодом (також з Буковинським Крайовим Виділом) переїхав до Станіславова (тепер – Івано-Франківськ), звідки 1 травня 1918 року повернувся до Чернівців.

У жовтні – листопаді 1918 року Омелян Попович очолив визвольні змагання українців Буковини. Його обрали головою буковинського Крайового Комітету – складової частини Української Національної Ради, що була створена у Львові й ставила перед собою завдання виборювати Західноукраїнську державу, розгорнув широку діяльність з переобрання влади на Буковині. Крайовий Комітет провів 3 листопада 1918 р. у Чернівцях Буковинське віче, на якому було вирішено приєднати українську частину Буковини до Західноукраїнської держави.

6 листопада 1918 р. Крайовий Комітет на чолі з О. Поповичем, дійшовши порозуміння з А. Ончулом, який очолював демократичну частину Румунської Національної Ради, перебрав владу на Буковині в свої руки. Був створений тимчасовий уряд, керівництво яким взяли на себе О. Попович та А. Ончул. На жаль, цей уряд проіснував лише кілька днів – уже 11 листопада 1918 року королівська Румунія розпочала окупацію Північної Буковини.

Після румунської окупації, уникаючи арешту,

О. Попович назавжди покинув рідну землю. Останок віку він прожив у Галичині. А родина (п'ятеро синів, чотири дочки та дружина) залишилася у Чернівцях. Доля кожного склалася по-різному. О. Попович виїхав до Станіслава, куди в той час перебрався уряд ЗУНР. На зібранні Української Національної Ради його було обрано одним із заступників президента ЗУНР, членом її Виділу, а разом з тим – головою шкільної комісії. На всіх цих посадах О. Попович працював сумлінно, з надією, що обставини зміняться на краще.

Двох синів – Остапа й Віктора – забрала війна; два сини – Олександр та Ілько, що були урядовцями Крайового Виділу, втратили посади. Олександр був якийсь час лектором на українському університеті в Кам'янці, потрапив у більшовицьку тюрму, з якої ледве врятувався. Ілько і молодший – Степан перебули цілий похід УГА (Української Галицької Армії. – Л.П.). Найстарша донька Наталка, в домі якої переслідувані недолею українці знаходили захист і опіку, пережила, крім злиднів, ще й інтернування й конфінування (обмеження в правах. – Л.П.), а її чоловікові Романові Стефановичеві грозила смерть від більшовиків та епідемії; друга дочка Ольга учителювала на Буковині [6].

Повернутись на Буковину, де панувала шовіністична румунська влада, Омеляну Поповичу, зрозуміло, не було можливості. Довелося дружині продати в Чернівцях майно (власний будинок) й переселитися з наймолодшою дочкою в Галичину, Станіславів до чоловіка.

У грудні 1922 р. О. Попович переїхав з сім'єю до Львова, де активно долучився до громадсько-політичного життя краю, викладав українську та німецьку мови на приватних курсах учительської семінарії (1922 – 1923 рр.). Посівши (за конкурсом) посаду шкільного референта при українському педагогічному товаристві “Рідна школа”, О. Попович весь віддавався улюбленій справі. Працював на цій посаді з інтересом і задоволенням, внісши значний вклад розвитку українського шкільництва в Галичині.

Організаційно-педагогічну діяльність при львівському товаристві “Рідна Школа” О. Попович, як і раніше, поєднував з науково-методичною. У Львові він уклав посібник “Граматичні вправи” (у 4-х частинах), який був визнаний міністерством освіти придатним для використання в народних школах краю. Разом з тим опублікував ряд різних за змістом статей у галицьких періодичних виданнях (“Народній просвіті”, “Ділі”, “Новому часі”, “Українському голосі” тощо). У Львові померло (у 1933 р.)

видруковано спогади Омеляна Поповича “Відродження Буковини”.

У 1929 році О. Попович залишив роботу в “Рідній школі” через поганий стан здоров'я. Останні роки свого життя Омелян Попович жив у Заліщиках у своїй дочки Наталки та зятя – адвоката Романа Стефановича. Помер він на 74 році життя 22 березня 1930 р. Поховано видатного буковинського просвітителя і педагога на міському кладовищі у Заліщиках Тернопільської області поряд з Осипом Маковеем [3, 3].

Висновки. Будь-яка справа, за яку брався О. Попович, виконувалася ним з великим завзяттям та працелюбством, навколо нього згуртовувалися люди, які спільними зусиллями діяли на благо автохтонів Буковини і досягали найкращих результатів.

1. Бежан Н. Освітня діяльність Омеляна Поповича на Буковині (кін. XIX – поч. XX ст.) / Буковинське віче. – 1998. – №88 – 89 (916 – 917). – 7 листопада. – С. 6.

2. Богайчук М.А. Література і мистецтво Буковини в іменах: Словник-довідник. – Чернівці, 2005. – 312 с.

3. Гнеп М. Брат і сучасник Федьковича // Буковинське віче. – 1997. – №23. – 9 квітня. – С. 3.

4. Енциклопедія українознавства. Словникова частина / Гол.ред. В.Кубійович): В 6-и т. – Т.6. – Львів, 1996.

5. Незле, тихе слово // Буковина. – 1900. – Ч. 133. – 8 (20). – С. 1 – 3.

6. Попович О. Відродження Буковини (спомини). – Львів: Червона калина, 1933. – 120 с.

7. Платаш Л., Мельничук Я. Музично-просвітницька діяльність у товариствах Буковини кінця XIX – початку XX століття // Науковий вісник Чернівецького університету: Педагогіка та психологія. – Випуск 317. – Чернівці, 2006. – С. 192 – 202.

8. Сухомлинська О. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. – К.: АПН, 2003. – 68 с.

9. Юрійчук М. Омелян Попович // Письменники Буковини другої половини XIX – першої половини XX століття: Хрестоматія. Частина 1 / Упоряд. Б. І. Мельничук, М. І. Юрійчук. – Чернівці: Прут, 2001. – 800 с.

“Справедливість цього світу так розмірена одних відбирає, а другим дає владу і мудрість”.

Богдан Хмельницький
державний діяч, полководець, гетьман
України